

**RAQAMLI MODA DOIRASIDA MILLIY IDENTITET: O‘ZBEK DIZAYNINING
GLOBAL SAHNADAGI TALQINI**

Ashurova Nafisa

Termiz davlat univertsiteti 3-kurs milliy libos,
kashtachilik va to‘qimachilik yo‘nalishi talabasi.

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada O‘zbekiston milliy dizayn maktabining raqamli moda muhitida shakllanishi, global sahnadagi talqini va madaniy identitetni saqlashdagi roli tahlil qilinadi. 3D-modellashtirish, virtual kiyimlar va NFT kabi XXI asr texnologiyalari moda dizaynida katta o‘zgarishlar keltirdi. O‘zbek dizaynerlarining milliy merosga asoslangan raqamli kolleksiyalari, xalqaro platformalardagi namoyishi va milliy estetikani global auditoriyaga yetkazish usullari o‘rganildi. Maqolada, shuningdek, raqamli moda vositalari orqali milliylikni yo‘qotmasdan, aksincha uni yangi kontekstda kuchaytirish yo‘llari ko‘rib chiqiladi. Muallif tomonidan ilgari surilgan xulosalar dizaynerlar, tadqiqotchilar va talabalarga milliy brend yaratish va raqamli moda imkoniyatlaridan samarali foydalanish bo‘yicha amaliy yo‘nalishlar beradi.

Kalit so‘zlar: raqamli moda, o‘zbek dizayni, milliy identitet, 3D texnologiyalar, virtual podium, madaniy meros, global moda, zamonaviy kiyimlar

KIRISH

XXI asrda texnologik taraqqiyot barcha sohalarda tub o‘zgarishlarga sabab bo‘layotgani singari, moda sanoatining rivojlanish jarayoni ham raqamli transformatsiya bilan chambarchas bog‘lanmoqda. Raqamli moda — bu nafaqat yangi uslub, balki butunlay yangi tafakkur va estetik dunyoqarashdir. 3D modellashtirish, virtual podiumlar, NFT (noan‘anaviy raqamli aktivlar), AR/VR texnologiyalar va sun‘iy intellekt asosida ishlab chiqilgan kiyimlar dizaynerlik san‘atini global bosqichga olib chiqmoqda. Ushbu transformatsiya doirasida milliy madaniyat va identitetning raqamli makondagi talqini dolzarb masalaga aylanmoqda.

O‘zbekiston qadimiy sivilizatsiyalardan biri sifatida boy madaniy meros, naqshlar, bezaklar, matolar va liboslar an‘analariga ega. Ayniqsa, atlas, adras, zardo‘zlik, kashtachilik va milliy libos shakllari nafaqat amaliy jihatdan, balki ramziy ma‘noda ham xalqning tarixiy ongini aks ettiradi. Bugungi dizaynerlar zimmasida ana shu madaniy estetikani zamonaviy texnologiyalar orqali qayta talqin etish, uni global modalar maydonida tanitish vazifasi turibdi. Bu esa nafaqat san‘atga, balki identitet,

global madaniyatlararo muloqot va milliy brend yaratuvchilikka ham daxldor masaladir.

Mavjud ilmiy izlanishlar shuni ko'rsatadiki, raqamli moda orqali milliy obrazlar tezroq tarqalmoqda, ular global dizayn platformalarida e'tiborga olinmoqda va yosh dizaynerlar uchun yangi imkoniyatlar ochilmoqda. Shu bilan birga, bu jarayon bir qator muammolarni ham keltirib chiqarmoqda: texnologik yetishmovchiliklar, kontentning yuzaki talqini, milliy g'oyaning chuqur ifodalanmasligi yoki faqat estetik bezak sifatida talqin qilinishi kabi.

Mazkur maqolada ana shu muammolar tahlil qilinadi. O'zbek dizaynining raqamli moda doirasidagi rivojlanish yo'nalishlari, milliy identitetni qanday usullar bilan ifodalash mumkinligi, mavjud texnologik va estetik imkoniyatlar, xalqaro platformalardagi ko'rinishlar va ulardan kelib chiqadigan istiqbollar ilmiy-nazariy va amaliy asosda yoritiladi. Shuningdek, O'zbekiston dizaynerlari uchun xalqaro tanlovlarda raqamli kolleksiyalar orqali milliy qadriyatlarni targ'ib qilish strategiyalari ham ko'rib chiqiladi.

METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqotda O'zbekiston dizayn maktabining milliy identitetga asoslangan ishlari raqamli moda doirasida qanday talqin qilinayotgani, qaysi texnologik vositalar orqali ifodalanayotgani va global sahnada qanday taqdim etilayotgani ko'rsatildi. Maqola nazariy va amaliy metodlardan foydalangan holda ishlab chiqildi va shu orqali quyidagi ilmiy natijalarga erishildi.

Tadqiqotda qo'llanilgan metodlar:

- **Tahliliy-nazariy yondashuv:** Milliy libos estetikasi, naqsh va ramzlar, O'zbekiston dizaynining shakllanish tarixi va rivojlanish bosqichlari chuqur o'rganildi.
- **Komparativ tahlil:** O'zbek dizaynerlarining raqamli ishlari xalqaro raqamli moda namunalari bilan taqqoslanib, o'xshashlik va farqlar aniqlandi.
- **Vizual tahlil:** Lola A., Ziyoda S., Dilnoza D. kabi dizaynerlarning 3D liboslari, AR formatdagi kolleksiyalari va NFT asarlari estetik va madaniy jihatdan o'rganildi.
- **Intervyu va kuzatuv:** Yosh dizaynerlar bilan suhbatlar, ijtimoiy tarmoqlardagi sahifalar, xalqaro tanlov va ko'rgazmalar tajribasi asosida amaliy ma'lumotlar to'plandi.
- **Empirik yondashuv:** Raqamli moda bozoridagi o'zgarishlar, texnologiyalarning dizaynga ta'siri va milliy g'oyalarning zamonaviy kontekstdagi aks etishi amaliy kuzatuvlar orqali umumlashtirildi.

NATIJA

Tadqiqot jarayonida O‘zbekiston dizaynerlarining raqamli moda sohasidagi faoliyati, uslublari va texnologiyalardan foydalanish darajasi chuqur o‘rganildi. Quyidagi asosiy ilmiy-amaliy natijalarga erishildi:

1. Milliy identitetning raqamli talqini: Yosh dizaynerlar milliy naqshlar, an’anaviy matolar (atlas, adras, bekasam) va libos shakllarini 3D modellashtirish orqali zamonaviy obrazlarda muvaffaqiyatli ifodalamoqda, bu o‘zbek dizaynining vizual kodlarini global moda maydoniga olib chiqmoqda.

2. Texnologik rivojlanish: CLO 3D, Marvelous Designer, Adobe Substance 3D, Blender kabi dasturlarni o‘zlashtirgan dizaynerlar soni ortmoqda. Ijtimoiy tarmoqlar va raqamli portfoliolar orqali xalqaro auditoriyaga taqdimot imkoniyatlari kengaymoqda.

3. Xalqaro platformalarda faollik: O‘zbekistonlik dizaynerlarning raqamli kolleksiyalari “Digital Fashion Week”, “DressX”, “XR Couture” kabi platformalarda namoyish etilib, milliy estetikani global moda bilan bog‘lamoqda.

4. Estetik va madaniy kengayish: Raqamli moda orqali milliy ramz va naqshlarga zamonaviy, ba‘zan futuristik yondashuvlar qo‘llanilmoqda, bu madaniy merosni innovatsion tarzda qayta yaratishga xizmat qilmoqda.

5. Mavjud muammolar: Texnik jihozlanishning yetishmasligi, dasturiy ko‘nikmalar cheklovlari, milliy obrazlarning ba‘zan yuzaki talqini va sifatli ta‘lim dasturlari yetishmovchiligi rivojlanishga to‘sqinlik qilmoqda.

6. Yoshlarda milliylikka qiziqish: Raqamli moda orqali o‘z madaniyatiga qaytish va uni zamonaviy tilda ifodalash intilishi kuchaymoqda, bu dizayn sohasida ijobiy ijtimoiy-psixologik o‘zgarishlarni ko‘rsatmoqda.

Ushbu natijalar asosida O‘zbekiston dizayn maktabining raqamli moda sohasidagi o‘rni va istiqbollari aniqlandi. Milliy identitetni raqamli vositalar orqali samarali ifodalash uchun strategik yondashuvlar ishlab chiqildi, shuningdek, milliy brend yaratish mexanizmlari bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar taqdim etildi. Tadqiqot dizaynerlar, tadqiqotchilar va talabalar uchun raqamli moda imkoniyatlaridan foydalanishda yo‘l-yo‘riq bo‘lib xizmat qiladi.

MUHOKAMA

O‘zbekiston dizayn maktabi, ayniqsa yosh avlod dizaynerlari orasida raqamli moda vositalaridan foydalanish madaniyati izchil shakllanib bormoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, milliy qadriyatlar va raqamli texnologiyalarning uyg‘unlashuvi nafaqat estetika, balki identitetni saqlash va uni global sahnaga olib chiqishda muhim vositaga aylangan. Bu holat milliy dizayn san‘ati uchun katta imkoniyatlar ochib beradi. Ammo bu jarayon bir yoqlama emas, balki murakkab va ko‘p qirrali bo‘lib, bir qancha muhim jihatlarni hisobga olishni talab etadi.

Birinchiidan, raqamli moda nafaqat tashqi ko‘rinish, balki ichki mazmunni to‘g‘ri ifodalashni ham talab qiladi. Milliy naqsh va ramzlar, kiyim shakllari, bezaklar oddiy bezak elementi sifatida emas, balki madaniy-ma‘naviy yuklama bilan talqin etilishi kerak. Ba‘zi hollarda dizaynerlar milliylikni faqat tashqi ko‘rinishda berishga urinib, ichki ruhiy mazmunni yetkazishda sustkashlik qilayotgani kuzatildi. Bu esa milliy identitetning soddalashtirilgan yoki stereotip shaklda namoyon bo‘lish xavfini tug‘diradi.

Ikkinchiidan, texnologik vositalarning imkoniyati katta bo‘lsa-da, ularni chuqur o‘zlashtirish, mukammal dizayn yaratish uchun ilmiy-nazariy bilimlar bilan birga texnik kompetensiyalar ham zarur. O‘zbekiston dizayn oliygohlarida raqamli moda bo‘yicha maxsus kurslar, laboratoriyalar, o‘quv dasturlarining yetishmasligi yosh dizaynerlar oldida jiddiy to‘siq sifatida namoyon bo‘lmoqda. Shu bois, ilmiy asoslangan raqamli dizayn ta‘limini joriy etish zarur.

Uchinchiidan, global auditoriyada milliy obrazlar qanday qabul qilinayotganini chuqur o‘rganish lozim. Aytaylik, adras matosining simvolikasi yoki zardo‘zlikdagi naqshlarning falsafiy-ramziy ma‘nosi xalqaro tomoshabin uchun tanish emas. Demak, raqamli moda mahsulotlari bilan birga ularning madaniy sharhini berish, vizual narrativlar orqali tushunarli kontekst yaratish ham dizaynerlar oldidagi muhim vazifadir.

Shuningdek, raqamli moda yordamida madaniy diplomatiya imkoniyatlari ham kengaymoqda. O‘zbekistonlik dizaynerlarning virtual podiumlardagi ishtiroki, NFT formatida milliy liboslar taqdim etishi yoki AR vositasida o‘zbekcha liboslarni xorijiy auditoriya bilan bo‘lishishi — bularning barchasi yangi davrda “yumshoq kuch” siyosatining vositasiga aylanishi mumkin.

Shu jihatlarni hisobga olgan holda, raqamli moda doirasida milliy identitetni ifodalash nafaqat san‘at, balki madaniy siyosat, texnologik taraqqiyot va xalqaro muloqotning muhim qismi sifatida qaralishi lozim. Bu esa O‘zbekiston dizayn maktabi oldida yangicha yondashuvlar va strategiyalarni ishlab chiqish zaruratini yuzaga keltiradi.

XULOSA

Zamonaviy dizayn sohasi raqamli texnologiyalar bilan boyib, o‘zgarib borar ekan, milliy identitetni saqlab qolish va uni yangi vizual formatlarda talqin etish bugungi dizaynerlar oldida turgan dolzarb vazifalardan biriga aylandi. O‘zbekistonning boy madaniy merosi, milliy naqshlar, matolar va kiyim shakllari raqamli moda doirasida estetik jihatdan kuchli salohiyatga ega ekanligi ushbu tadqiqot natijalarida o‘z tasdig‘ini topdi.

Maqola davomida olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, yosh dizaynerlar raqamli vositalardan foydalangan holda milliy obrazlarni yangi formatda yaratmoqda, bu esa ularni global sahnaga olib chiqish, xalqaro moda maydonida milliy brendni shakllantirish uchun katta imkoniyatlar yaratmoqda. Raqamli moda – bu nafaqat texnologik yechimlar to'plami, balki milliy madaniyatni estetik va zamonaviy tilda ifoda etishning innovatsion yo'li ekanligi aniqlandi.

Shu bilan birga, ushbu jarayonda bir qator muhim vazifalar ham mavjud: dizayn oliygohlarida raqamli texnologiyalarga oid ta'limni takomillashtirish, milliy obrazlarni chuqur va ma'naviy yondashuv bilan yaratish, global auditoriyaga ularning madaniy mazmunini yetkazish, dizaynerlar uchun raqamli ko'rgazmalar, platformalar va tanlovlarda ishtirok etish imkoniyatlarini kengaytirish lozim.

Raqamli moda orqali o'zbek milliy identitetini saqlash, rivojlantirish va butun dunyoga tanitishda qanday metodlar, estetik yondashuvlar va texnologiyalar samarali bo'lishi mumkin. Natijada, raqamli moda O'zbekiston dizaynerlari uchun nafaqat yangi ifoda vositasi, balki o'z milliy madaniyatini global miqyosda namoyon qilishning zamonaviy strategiyasiga aylandi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Axmedova N.A. **Dizayn nazariyasi va amaliyoti.** – Toshkent: O'zRFA nashriyoti, 2021. – 224 b.
2. Islomova G'.Sh. **Milliy liboslar tarixiy rivojlanishi va zamonaviy talqini.** – Samarqand: Zarafshon, 2019. – 186 b.
3. Saidova Z.S. **Moda industriyasi va raqamli dizaynning zamonaviy yo'nalishlari** // O'zbekiston dizayn jurnali. – 2023. – №2. – B. 42–48.
4. Xudoyberdiyeva M.M. **O'zbek xalq amaliy san'ati va uning kiyim dizaynidagi aks ettirilishi.** – Termiz: TDPU nashriyoti, 2022. – 150 b.
5. Raqamli moda va 3D texnologiyalar asoslari. – <https://www.digitalfashion.com> (murojaat qilingan sana: 10.05.2025)
6. Nurullayeva R.. Traditional fabrics of Uzbekistan: historical and cultural significance. The results of scientific and creative research of the youth of Uzbekistan. International Anthology. United States of America. June. 2024
7. CLO 3D: Official Software Guide – <https://www.clo3d.com>
8. DressX Digital Fashion Platform – <https://www.dressx.com>
9. UNESCO. **Intangible Cultural Heritage of Humanity: Ikat Weaving in Uzbekistan** – <https://ich.unesco.org>

